

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

SZÁSZFENESI ZENEI HAGYATÉK

Dulainé Madarász Annamária

Témavezet : Dr. Ujváry Zoltán

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Debrecen, 2016.

1. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Kutatásom tárgyát a Szászfenesen 1983-ban és 1986-ban gyűjtött hangzó zenei anyagok képezik. A *Szászfenesi zenei hagyaték* című disszertáció központi témája, hogy bemutassa a Szászfenesen 1983-ban és 1986-ban gyűjtött, hegedőn játszott dallamok általam készített lejegyzéseit, azok tudományos feldolgozását, az ehhez tartozó elemzéseket, Szászfenes hangszeres zenei kultúráját a dallamokon keresztül, és azokat a táncokat, melyek ezekhez kapcsolódnak. Figyelembe véve a vizsgált anyag lejegyzésének feladatát és az így kapott anyag nagyságát, dolgozatomban a kíséret lejegyzésére nem kerülhetett sor.

Évek óta vizsgálom a hangszeres népzenei dallamokat, melyek közül a Kalotaszeg területén gyűjtöttek, és ezek közül is a Szászfenesen fellelt dallamkincs ragadta meg a figyelmemet. A gyűjtéseket Kallós Zoltán, Székely Levente, Vavrincez András, Könczei Csilla, Fülöp Hajnal, Csonka László, Teszáry Miklós és Pálffy Gyula végezték. Ezeket a Zenetudományi Intézet népzenei részlegének raktári anyagából dolgoztam fel. Az 1983-as felvételeket Kallós Zoltán és Székely Levente, az 1986-ost pedig Könczei Csilla, Pálffy Gyula, Teszáry Miklós vezette. A felvételeken két primás muzsikál: Muza József és Hóka Pál. Mindkét esetben még két, illetve egy vonós kíséri. Muza Józsefet (Toskát) Ötvös Aladár kontrás és Lingurár Károly (Koka) csellós kíséri minden esetben. Hóka Pált Toni Rudolf (Kormos) kíséri kontrán.

Mai állandóan változó, alakuló világunkban, amikor gyakran különféle kultúrák találkoznak, interetnikus kapcsolatok alakulnak és a globalizációs folyamatok miatt nehéz az igazi értékek megtalálása, a hagyomány és annak elemei segíthetnek fellelni a valódi, örök értékeket.

A település – Szászfenes – Kolozsvárral már „összeért”, így multikulturális közeg veszi körbe az itt él ket. Éppen ezért nem lehet azon csodálkozni, hogy a nagyváros kultúrintegráló hatása megjelenik. Napjainkban már nincs rendszeres zenei és táncélet a faluban, s t banda sincs a Muza banda megsz nése óta. Disszertációm címének éppen ezért találtam megfelel nek a „*Szászfenesi zenei hagyaték*” megfogalmazást.

Konkrét, a településre vonatkozó, kottás kiadvány még nem jelent meg, csak hangzó anyag az *Utolsó Óra Program* keretén belül. A kalotaszegi kutatásokban melyek kottát is tartalmaznak, szászfenesi anyag nem szerepel. Éppen ezért a disszertáció ebben ad újat a népzene kutatás számára.

Els dleges motivációm az volt, hogy a dallamok és elemzéseik prezentálásával a „hagyaték” beépüljön a jelen zenei gyakorlatába, s megvizsgálhatóvá válják a Kolozsvár vonzásában lév kisebb település – Szászfenes – dallamkincse. A témakör részletes elemzéséhez és a releváns tényez k felkutatásához a disszertációmban bemutatom, hogy a múlt értékeinek meg rzése és él továbbvitele a meglazult közösségi gyökerek ellenpontosításának kit n eszköze lehet. A hagyománnyal rendelkező közösségeknek ugyanis nem csak a teherbíró képessége n , hanem biztonságérzete, a világba vetett bizalma folytán a megújulásra való képessége is. Ennek érdekében a szakirodalomra épül kutatótörténeti, kulturális háttérrel bemutató fejezetek olvashatók munkámban.

A témával való foglalkozás teljes mértékben meggy zött arról, hogy neves, szorgalmas kutatóink igen sok anyagot gy jtöttek össze, amit a tudományos kutatásoknak fel kell tárni, és hozzáférhet vé kell tenni.

Disszertációmban a következő célkit zéseket állítottam magam elé:

- A dallamok prezentálása tudományos igény lejegyzésekkel, elemzésekkel.
- A további kutatásban, az oktatásban és a dallamok szélesebb nyilvánosság elé tárásában való közrem ködés.

- Átlátható kottakép megteremtése.
- A nagyváros kultúrintegráló hatásának, az átadás-átvétel, a továbbélés kérdésének megvizsgálása.
- Alap teremtése a további összehasonlító kutatások megvalósításához, melyhez a további anyagot az Utolsó Óra Program Szászfenesen felvett dallamai adhatnák.
- Támogassam a kultúra e szeletének továbbélését, és használhatóvá, elérhetővé tegyem ezt mások számára is.

Hipotéziseimet az alábbiakban fogalmaztam meg:

- A nagyváros közelsége hatással van a kisebb település kultúrájának alakulására, a dallamok, táncok változására, cserélődésére. Kolozsvár nagyvárosi mivolta hozzájárult a szászfenesi helyi zenés-szokások eltűnéséhez, a táncrend változásához, az egyéb téren való városiasodáshoz (pl. viselet eltűnése), ezek már csak „hagyatékként” vannak jelen.
- Szászfenesen is cigány muzsikusok zenéltek minden nemzetiségnek, akik édesapjuktól tanultak.
- A prímások hangszerjátékában a hegedőn „könnyen” használható, hangszerspecifikus hangnemek jelennek meg.
- Az egyes dallamoknál azok karakteréhez illő hangnem jelenik meg, illetve ezt felül írja az egyszerű játékmód.
- Vannak egyedi vonásai a két prímás: Muza József és Hóka Pál játékmódjának. Egyedi jegyek vizsgálata a feldolgozott anyag alapján.
- A dallamok feldolgozása hasznos a népzeneészek számára.

2. Az alkalmazott módszerek

Az értekezés intenzív terepmunka során összegyűjtött zenei anyagra, recens adatokra, és a témához tartozó szakirodalom forrásaira épül. Munkám során különleges értéknek tekintetem azt, hogy még beszélgettem a feldolgozott gyűjtésen játszó Muza banda egyik prímásával, Muza Mózessel, hiszen a többiek már nem éltek ekkor.

F hangsúlyt a gyűjtött dallamok lejegyzésére helyeztem. Technikai eszközök közül a számítógép (Audacity program) volt segítségemre, illetve ottlétemkor a fényképező gép.

A kutatás első szakaszában az akkor még analóg formában lévő dallamokat digitalizálni kellett, s így lehetett elkezdeni lejegyzésüket. A tárgykör komplex vizsgálata megkívánta, hogy a régióra, településre, szokásokra vonatkozó történelmi, néprajzi adatokat bemutassam.

Mindezek ismeretében dolgozatomban forrásai közül elsőleges a helyszínen gyűjtött hangzóanyag, mely munkám törzsanyagát képezi. Ezen kívül fokozott figyelmet fordítottam a dallamok alapos, részletes elemzésére. A feldolgozott zenei anyag terjedelme igen nagy, a Szászfenésen évek alatt gyűjtött anyagból kottapéldákat, kottákat tartalmazó publikáció még nem jelent meg. Dolgozatomban a célt csak a prímások (Muza József, Hóka Pál) által játszott hegedű szólam lejegyzése és feldolgozása volt, átlátható kottakép adásával. Az eladásmódra és játéktechnikára vonatkozó jelek közül csak a kötések és a díszítések jelei szerepelnek a kottákban. Az elemzéseknél strukturális, morfológiai és dallami összehasonlító szempontokat vettem figyelembe, bemutattam a dallamok hierarchikus szerkezeti, formai felépítési rendszerét. Példa volt számomra Halmos Béla–Virágvölgyi Márta (1995): *A széki férfitáncok zenéje*, (Nyomda Kft. Budapest) című munkája.

Ki kellett azonban dolgoznom saját komplex szempontrendszeremet, melyben szerepelnek dallami, szerkezeti kategóriákat tartalmazó elemek, hogy

ezei alapján a vizsgálatokat végezhessem és megfelel en közreadhassam a dallamokat. Els lépésként elvégeztem a dallamok tudományos igény , szakmai tapasztalatokra, és szakirodalmi tájékozódás útján szerzett tapasztalatokra alapuló, minél precízebb lejegyzését, adatolását. Ezt követ en típusonként csoportosítottam a dallamokat, felállítva egy dallamsorrendet. Megállapítottam el adásmódjukat és pontos tempójelzésüket. Következ ként a dallam hangnemét ismertettem, illetve az esetleges moduláció, vagy hangnemi kitérés is megnevezésre került, az eredeti hangnemmél való zenei összefüggésére nézve is. Majd a módosított hangok felsorolása jött, melyek díszít hangként, pihenhangként, hangsor specifikus jegyként szerepeltek. A dallamhossz meghatározása után, melyet az „Ütemszám” nev elemzési pontnál tüntettem fel, a nagyobb zenei egységek meghatározása a „Felépítés” nev pontnál történt, szintén ütemekben számlálva. Minden dallamnál meghatároztam az alapegységek, periódusok, strófák hosszát, megszámláltam hány ilyen egységbe állnak, és ezt feltüntettem a periódusok, ill. strófák száma nev elemzési pontoknál. Jeleztem, ha csonka periódus, vagy nem teljes strófa szerepel a dallamban, meghatározva annak okát is, miért szerepel például fél periódus „plusz”-ban. Innen tudható, hogy gyakran ez a fél periódus az el te lev periódus második felét ismétli variáltn. A nagyobb egységeket egyre kisebbre bontottam, ezt tüntettem fel a „Periódusok-Strófák felépítése” cím elemzési pontban. Periódusok esetében a zenei anyagot fél periódusokra osztottam tovább, majd az ezeket felépít motívumokra; külön kiemelve a motívum szerkezetet, mely a legkisebb értelmes zenei egység. Ez utóbbi ugyanakkor tipikusságot, egyediséget hordoz, azaz egy jól megjegyezhető „képz dmény”. A strófikusan felépülő dallamoknál is meghatároztam a strófa hosszúságát, és azt „értelmes” zenei egységekre tagoltam (nem feltétlenül szimmetrikusan tagolódt a zenei anyag), itt is meghatározva a motívumokat. Minden dallam esetében nagybet vel jelöltem a nagyobb zenei gondolatokat (fél periódus, ill. strófák nagyobb egységei) és egymáshoz viszonyítva is vizsgáltam azokat. A

motívumok esetében is elvégeztem az összehasonlítást, itt minden esetben kis betűvel jelöltem a motívumokat, mely a „Motívumszerkezet” pontban szerepel. Amikor variáns dallamrész jelent meg, azt „v” betűvel jeleztem, ha pedig több variánsa is volt az adott dallamrésznek, azt számmal jelöltem. Például: Av1, Av2, ill. a motívumoknál av1, av2. Ha valamely zenei egység erőteljesen variálódott, azt külön, szövegesen is megjegyeztem az elemzésben. Abban az esetben, mikor két más betűvel megnevezett dallamszakasz némi rokonságot mutatott egymással, azt is szövegesen jelöltem meg. Összesen 9 elemzési pontot állapítottam meg vizsgálatomnál, és ezek alapján a dallamok adatainak logikus, érthető bemutatására törekedtem. Elemzési pontjaim sorrendben így következtek: Dallam sorszám, Dallam eladója, Eladásmódja, Tempója, Hangneme, Hangsora, Módosított hangok, Ütemszám, Felépítése, Periódusok, illetve Strófák száma, Periódusok, illetve Strófák felépítése. A dolgozat elemzésének elkészítésénél nagy szakmai segítség volt zeneelméleti tanulmányaim felelevenítése, emellett pedig a témában megjelent írások áttanulmányozása, adott esetben felhasználása. A fellelt eredményeket továbbgondolva, alkotó módon készíthettem el saját szempontrendszeremet, elemzéseimet.

3. A dolgozat felépítése, az eredmények tézisszerű felsorolása

Dolgozatom első szakaszában a téma körülhatárolása, a célok meghatározása, hipotézisek megfogalmazása és a kapcsolódó fogalmak definiálása történik meg. Mindenképpen fontosnak tartottam a dolgozat címében szereplő hagyaték fogalom, témára vonatkoztatott meghatározását, értelmezését. Paládi-Kovács Attila írásában¹ még több fogalmat, szinonimát említ az örökség szóval kapcsolatosan. 2000-ben Budapesten szakmai vitát rendeztek, ahol közölték az örökségfogalom értelmezését, és térhódításáról szóló írásokat elemezték. Ebben

¹ Paládi-Kovács Attila: A nemzeti kulturális örökség fogalma, tárgya. Örökség, hagyomány, néprajz. Honismeret 2004/2

a cikkben úgy fogalmaz a szerző, hogy a földet is egymástól kapják, és egymásnak adják tovább „örökségül” a nemzedékek. Nagyon fontos megrizni az eldők „kultúrvagyonát”. Ezzel a véleménnyel azonosulva szeretnék munkámmal hozzájárulni az eldők kultúrvagyonának megrizéséhez.

Az örökség szintjei: lokális/regionális, nemzeti, európai, globális szintek. Például a Néprajzi Múzeum gyűjteményében is jelen van minden szint. Jelen van az örökség szó mellett a hagyaték, hagyomány szó, sőt a tradíció fogalma is, szorosan kapcsolódva az elbbiekhez. Ezek után a téma központi részéhez közeledve a történeti (táj és település történet) és a kulturális háttér feltárása, zenészek társadalomban való elhelyezkedése, nemzetiségi hovatartozásuk, zenei tanulmányaik bemutatása olvasható. Lényeges tudni, hogy a hivatásos zenészek csak a cigányság köréből kerültek ki. A „cigányzenész” kifejezés alatt azt is értjük, hogy hivatásos zenész az illetők nem dolgoztak, hanem ebből éltek.^{2 3} A szászfenesi Toskáról is elmondta testvére, hogy voltak ugyan „szerszámai” a munkához, de az idejéből csak a zenélésre telt, olyan sok helyre hívták, így csak ebből élt.

Mivel a dolgozatban szereplő lejegyzett dallamok táncokhoz, közösségi eseményekhez kapcsolódnak lényeges volt áttekinteni azokat az alkalmakat melyekhez a zene és a tánc kapcsolódik. A zene és tánc az élet minden területét át- meg átszövi, megjelenik az évkör ünnepeinek kapcsán és az emberélet fordulóihoz fordul el is.

Ezt követően a kutatástörténeti adatok leírása következik, Magyarországra fókuszálva, a kutatás elindulásától, alapvető művek bemutatásán át, a rendszerezési elképzelésekig. Majd az intézményi keretekre, adatok feldolgozására, tárolási lehetőségekre térek ki. Ebben a részben mutatom be a jelenkori kutatásokat, műveket, melyek munkám szempontjából fontosak. A későbbiekben a disszertáció által felvetett módszertani dilemmákat,

² Pávai István (1993): Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczenéje. Planétás, Budapest

³ Sebő Ferenc (1994): I.m.: 10.o.

megoldásokat írom le, illetve azt, ahogyan az anyagot feldolgoztam. Természetesen már a korai gyjtéseket, lejegyzéseket végzők is megfogalmaztak különféle dilemmákat a dallamlejegyzéssel kapcsolatban. Mindenképp meg kell említeni, hogy a zenész másként játszik, ha tánchoz muzsikál, kötetlenül, fesztelenül, és másként a gyjt kedvéért. Sok esetben eszerint módosítja a díszítések mennyiségét, minőségét és esetleg a tempót is változtatja, sőt még a fizetség mennyisége is befolyásolhatja a játékmódot. (Igyekszik a zenész megfelelni a „felfogadójának”.) Gyjtés idején, ha meg is van fizetve a zenész, de nincsenek táncosok, gyakran módosul a tempó és a dallamok sorrendje. Éppen ezért lényeges a helyszíni felvételek készítése is. A szászfenesi felvételek alkalmával is felfogadták a zenészeket, ez Pálffy Gyula visszaemlékezéséből is kiderül, így ez már elárulja, hogy alapvetően nem természetes közegben történt a gyjtés, de emlékezete szerint „nem játszották túl” a szerepüket a zenészek.

Elsőként Bartók és Kodály munkásságát emelném ki, akik komplex munkát végeztek, hiszen gyjtöttek, lejegyezték és alapos elméleti vizsgálatokat is végeztek a dallamokon, illetve a kapott eredmények alapján saját rendszerüket is felállították. Megjegyzik a parlando eladasmódú dallamok lejegyzésének nehézségeit. Ezeknél a dallamoknál az elbeszélő jelleg miatt nagymértékben módosíthatja a dallamot az eladó szubjektuma. Ez a nehézség a szászfenesi *Keserves* és *Hajnali* dallamok lejegyzésénél számomra is jelentkezett. A két neves zeneszerző úgy dolgozott, hogy először vázlatosan írta le a dallamokat, majd újra hallgatva pontosította azokat. A disszertációban magam is így jártam először. A felvételek többszöri meghallgatásával egyre közelebb kerültem a pillanatnyi „dallamképhez”.^{4 5}

Lajtha László a *Krispataki gyjtés* elején leírja, hogy a népzenei játszó paraszzenészek sok „hamis” hangot játszanak, ami a temperált hangzáshoz

⁴ Bartók Béla (1924): A magyar népdal, Budapest

⁵ Kodály Zoltán (1951): A magyar népzene. Editio Musica, Budapest

szokott fülnek furcsa. Ugyanakkor azt is leírja, hogy a m zenében is, a nem temperált hangszeren játszóknak ugyanúgy, mint a népzenei játszóknak egyénileg, és a jobb zenei kifejezés kedvéért hol magasabbra, hogy mélyebbre intonálnak egy kicsit.⁶ Leírja még, hogy aki sok népzenei dallamot lejegyez, az megszokja, és meg tudja állapítani az adott hang azonosságát. Számomra is voltak ilyen hangok, amelyek fokozott figyelmet követeltek, és a lejegyzés rutinját megszerezve, a fentiekhez hasonlóan járhattam el. Többszöri meghallgatást igényelt a pontos hangmagasság megállapítása, illetve az el z és az azt követő hang vizsgálata. Csak az egyéni intonáció belekalkulálása után írhattam azt le. Szintén Lajthától származó gondolat, hogy ha van lehetőség a lassított meghallgatásra, akkor minden hangot érdemes lejegyezni. Így tettem én is a technika adta lehetőségeket felhasználva, számítógépes Audacity programot alkalmazva. Azt is lényeges tudni, hogy azért érdemes minden hangot leírni, mert ez jó alapot ad az összehasonlításra egy-egy eladó, nép, kor, kultúra tekintetében. Lajtha László még azt is megemlíti, hogy a barokk korban is a stílusnak megfelelően minden eladó a maga egyénisége szerint díszítette a dallamot. A „hamisság” oka tehát az is lehet, ha több hangszeres egyszerre egyénileg díszíti a dallamok játszásakor. Lajtha kis nyilakkal jelölte a magasabbra, ill. mélyebbre intonált hangokat. Ezenfelül még egy ok, hogy a b g és a kontra gyakran úgynevezett „patronokat”, formulákat használ, ezeket szabadon cserélgetik, és olykor ezeknek a harmóniáknak semmi köze a dallamhoz. A későbbi kutatók közül Pávai István is alkalmazott jelrendszert a különbségtétel érdekében, úgy a szöveges, mint a zenei adatokra vonatkozóan. Például: „,,: a gy jt megjegyzése. << >>: az adatközlő mondta. (): a zárójel közé írt hangok nem tartoznak szorosán a dallamhoz. A szögletes zárójel közé írt hang hiányzott, vagy valamilyen oknál fogva hangrögzítési hiba történt. Arra is vigyázni, törekedni kell, hogy a lejegyzés aprólékos jelölései ne tegyék

⁶ Lajtha László (1955): Kérispataki gyűjtés. Editio Musica, Budapest

zavarossá a kottaképet. Számomra cél volt, hogy a kottakép átlátható maradjon a díszítések beírása mellett is.⁷

Lajtha el z oldalán említett írásában⁸ olvashatjuk, hogy törekedni kell a minél pontosabb lejegyzésre. Magam is erre törekedtem a dallamok lejegyzése során, sokszori meghallgatással, elemzéssel pontosítottam a kérdéses hangokat. Ír még úgynevezett „lejegyezhetetlen” mozzanatokról is, amelyeket sehogy sem tud a lejegyző papírra vetni. Szükséges együtt hallgatni a kottával a dallamokat. A dolgozat szakmaiságának alátámasztása érdekében mellékeltem a dallamok hangzó anyagát, hiszen ebben az esetben is megjelentek ilyen momentumok.

Módszertani kérdéseket fogalmaz meg Halmos Béla és Virágvölgyi Márta: *A széki férfitáncok zenéje* című munkájának el szavában. Azt írják, hogy „járatlan úton” kell haladniuk, mivel a magyar népzene kutatásban az addig alkalmazott elemzési, rendszerezési elvek és a gyakorlat csak kiindulás lehet, mivel a hangszeres zenei dallamokat eddig nem elemezték a kutatók. Az énekes dallamok más zenei egységekből épülnek fel, más formai, szerkezeti kategóriák vonatkoznak rájuk, mint a hangszeres zenei anyagra, épp ezért újra kell értelmezni ez esetben a dallam fogalmát, és megvizsgálni a dallamok alap-épít elemét.⁹

A későbbiekben a dolgozat a törzsanyagot alkotó dallamokra, azokkal kapcsolatos információkra fókuszál. A gyjtés légkörét idézi fel Pálffy Gyula szászfenesi visszaemlékezése és a Muza Mózessel készült beszélgetés leírása. Azon tánc típusok bemutatása történik meg ez után, amelyek szerepelnek a lejegyzett anyagot alkotó repertoárban.

⁷ Pávai István (1998): *Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczenéje*. Planétás, Budapest

⁸ Lajtha László (1955): I.m.: 35. o.

⁹ Halmos Béla – Virágvölgyi Márta (1995): *A széki férfitáncok zenéje*, Nyomda Kft. Budapest

Bemutatom a lejegyzett, feldolgozott anyagok számszer megoszlását dallamtípusok szerint, összevetem terjedelmüket, hangnemüket. Külön kitérek a szászfenesi anyagban szereplő hangnemek használatára, jelentőségére.

Külön nagy fejezetben következik a dallamok közlése minden fajonként és részletes elemzéseik. Itt minden dallamnál szövegesen is, és számokkal, betűjelekkel is tanulmányozható az elemzés.

- A dallamok lejegyzését elvégeztem, típusonként csoportosítottam őket és az alábbi sorrendben szerepelnek: Legényesek, Verbunkok, Csárdások, Szaporák, Keservesek, Hajnalik, Egyéb típusú dallamok.
- Megállapítottam az adásmódjukat, és tempójukat. Az alábbi adásmódok szerepelnek: Tempo giusto, Allegro, Rubato, Moderato, Parlando, Adagio, Cantabile, Andante.
- A kapott eredményeket látva következtésem az, hogy a nagyváros közelségének kultúrintegráló hatása igen erős teljes, az átadás-átvétel megjelenik, épp ezért a fenti gyűjtésekben szereplő dallamok mára már csak hagyatékként vannak jelen. A zenés-táncos szokások eltűntek, illetve jelenleg „banda” sincs a faluban, aki rendszeresen muzsikálna. A régi zenészgeneráció után, senki nem folytatta a hagyományt. A településen rendszeres táncélet nincs. Tényként állítható az is, hogy a tradicionálisnak mondható táncok már a XX. század közepe körül egyre inkább kiszorultak a táncrendből, már akkor is csak a legényes és a csárdás szerepelt és beszűrtek olyanok, mint a keringő és a tangó. Ezen állításaimat szakirodalmi adatokra és adatközlím elbeszélésére alapozom. (lásd: ide vonatkozó szakirodalomra épülő fejezetek, illetve dolgozat 39. oldaltól)
- Beigazolódott az is, hogy Fenesen is cigányzenészek voltak, a Muza család ilyen, akiknek családjában ez tradíció élt, s apjuktól tanultak, minden

nemzetiség embert kiszolgáltak muzsikálásukkal. (lásd: interjúk, szintén 39. oldaltól)

- Következ két hipotézisemet komplex módon szeretném értékelni, hiszen nagyban összefüggenek. Ahogy a dolgozat idevonatkozó részében, úgy a lentebbi összefoglaló táblázatból is lesz röhét az, hogy alapvet en az „egyszer bb” hangnemek dominálnak, azonban más, nehezebbnek t n , több „b”-s hangnemekb l, – úgy, mint c-moll, g-moll, melyeknek hangjait a heged n nehezebb fogni – is viszonylag sok szerepel. Azért fogalmaztam úgy, hogy nehezebbnek t n , mert valójában a konkrét hangsorban nem is szerepel olyan sok „b” módosítás. Ennek oka, hogy soha nem természetes moll hangsort játszik a zenész, melyben minden hang el jegyzés szerint szerepel, hanem összhangzatos, vagy más néven harmonikus moll szerepel, melyben a 7. fok, – az alaphangra vezet – fel van emelve, illetve melodikus, másik nevén dallamos mollt játszik, ahol a 7. fok mellett, a 6. is fel van emelve. Ez azt jelenti, hogy a c-moll esetében legalább a „b” hang nem szerepel, helyette „h” van, de az is el fordul, hogy az „asz” hang sem jelenik meg – esetleg csak néha- és helyette „a” hangot fog a zenész. Így tulajdonképpen csak az „esz” hangra kell figyelnie, ami a c-moll párhuzamos dúr hangnemének alaphangja, így er teljes karakterhordozó. Az is elmondható, hogy az egyértelm en nem vidám karaktert hordozó dallamoknál (hajnali, keserves, halotti mars) a dallamkarakter felülírja az egyszer ség elvét, s így megjelennek a több el jegyzést tartalmazó moll hangnemek is.

- A primások egyedi játékmódját tekintve állítható, hogy Hóka Pál játékmódja cifrább, mint Muza Mózes „Toskái”, több módosított, esetenként hangnemidegen hangot szerepeltet. Ez díszít , illetve átmen hangok formájában mutatkozik. A jelenség nagyon szépen látható, hallható már az els legényes, els sorában is, melyet muzsikál: AP 14.922/2, 3, 4 Legényes. Ebben az esetben dallamos d-moll a hangnem, ennek velejárója a H és Cisz módosítás, hiszen ennek a hangsornak 6. és 7. foka fel van emelve, ez a

jellemz je, azonban szerepel még az Esz, Fisz, Gisz módosítás is, melyek nem egy modulációt követ hangnem jellemz i, hanem átmen , díszít hangok.

Hóka Pál jellemz ritmusvariáló formulája a triola. Ezt igen gyakran szerepelteti oly módon, hogy a nyolcadpár helyett triola hangzik, mintegy „kisimított” mordentként. Szép példa erre: AP 14.925/19 Legényes 23., 31. üteme.

Muza József „Toska” használ ugyan átmen illetve díszít hangokat, azonban szokványosabb módon és helyen alkalmazza azokat, illetve nem torlasztja ket, így kevésbé t nnek el az összhangzásból. Bár mindkét zenésznél szerepel a hangkörülírás, alsó és fels váltóhanggal, melynek jele a vízszintes „S”, ez „Toskára” jellemz bb, gyakrabban alkalmazza, a feszebb tempójú dallamoknál is. Pl. 14.323/F Csárdás és Cifra

Alapvet en tehát azt lehet elmondani, hogy Hóka Pál játékmódja „modernebb”, mégpedig azért, mert a szokványosnak mondható dallamdíszít elemeket nem megszokott helyen és módon alkalmazza, Muza József játékmódja pedig tradicionálisabb, mivel nem meglep szituációkban alkalmazza ugyanezen elemeket. Itt szeretném megjegyezni, hogy külön dolgozat témája lehetne a tüzetes díszít elem vizsgálat, a lejegyzéseket is felhasználva.

• Utolsó hipotézisem az volt, hogy munkám hasznos a népzeneészek számára. A következő kérdéseket tettem fel nekik:

- Hány éve foglalkozik népzeneével?
- Volt-e segítségére kotta a hangszeres anyag elsajátításához?
- Hasznos-e Ön szerint, ha kotta is rendelkezésre áll a tanuláshoz, népzeneitanításhoz?
- Ön szerint van-e elegend kottás kiadvány jelenleg?
- Jelennek-e meg, készülnek-e újak, mi a tapasztalata?
- Szívesen fogadja-e egy új kiadvány megjelenését?
- Jónak tartja-e, ha hangzóanyag is szerepel a kotta mellékleteként?

A megkérdezettek évek óta foglalkoznak népzenevel minimum 10 éve, ez volt a legkevesebb, melyet válaszként mondtak. Mindannyiuknak volt kottás anyag a segítségére a tanuláshoz, tehát ismerik a kottából való tanulás lehetőségeit, azt, hogy milyen pluszt adhat a felkészülésnél, új anyag elsajátításánál. Így tapasztalatokon alapuló válaszokat adhattak arra a kérdésemre, hogy hasznos-e, ha kotta is rendelkezésre áll a tanuláshoz, tanításhoz. Itt egyhangú igen válaszok születtek, mely megerősítés volt számomra munkám közvetlen gyakorlati hasznáról. Abban a kérdésben, hogy elegendő-e a kottás kiadványok száma, megoszlottak a válaszok. Volt, aki igennel és volt, aki nemmel felelt, azonban többségben volt az a válasz, miszerint nincs elegendő megfelelő minőségű kiadvány. A megjelenést illetően azt válaszolták egyöntetűen, hogy jelennek meg kiadványok, viszont azok mennyiségét volt, aki kevésnek, néhánynak, és volt, aki soknak ítélte meg. Arra a kérdésre, hogy szívesen fogadják-e az új kiadványokat igennel feleltek, tehát azt állíthatom, hogy a tudományosan feldolgozott szászfenesi anyag és az ezen végzett további munkálatok után kapott kottagyűjtemény hasznos a népzeneészek számára, melyet szívesen fogadnak. A hangzóanyag csatolását is egyértelműen jónak, és szükségesnek tartják, hiszen így van igazán értelme a népzene-tanulásnak, kottával, hangzóanyaggal együtt. Összefoglalólag állítható, hogy a disszertációm célkitűzéseinél, hipotéziseinél megfogalmazott gondolatokat, - miszerint további kutatásban, az oktatásban, és a dallamok szélesebb nyilvánosság elé tárásában szerepet játszhat munkám elkészítése -, reálisnak mondhatom a fenti válaszok alapján.

4. A témában eddig megjelent publikációk

- A zene helye és szerepe a kalotaszegi magyarság társadalmi életében, In.: Válogatott tanulmányok II. Szerk.: Kissné Korbuly Katalin, Hajdúböszörmény, DE HPFK. 2005. 169-177p.
- Szászfenesi táncdallam, Ethnica 2007. IX. Évf. 3.szám 87p.
- Szászfenesi hajnali, M vel és LXIII. Évf. 2010. február 30-31p.
- Szászfenesi keserves dallam, M vel és LXIV. Évf. 2011. június 30-31.p.
- Muza Mózes szászfenesi zenész, M vel és LXIV. Évf. 2011.július 31p.
- Az 1986-os szászfenesi népzenei gy jtésr l, M vel és LXIV. Évf. 2011. augusztus 31p.
- Beszámoló a szászfenesi zenei hagyatékról, ZeneSzó XXII. Évf. 7.szám 2012. 17-18p.
- Zenei hagyaték Szászfenesr l. Az 1983-as és 1986-os gy jtés szászfenesi zenei anyag bemutatása, Jósa András Múzeum Évkönyve LIV. Évf. 2012. 301-312p.
- A magyar falu tagozódása – a zenészek társadalmi helyzete: Szászfenesi cigányzenészek. In: Multikulturális m hely: tanulmányok 4. Szerk.: Bocsi Veronika, Láczy Magdolna, Kolonel D Kft. Hajdúböszörmény, 2012. 17-21p.
- A népzenei lejegyzés és a hangszeres népzenei anyag elemzésének problematikája. In: A DEGYFK Kutatóm helyeinek szerepe a társadalmi innováció el segítésében. Szerk.: Láczi Magdolna, Hovánszki Jánosné, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, „Közlésre Elfogadva” [29], 2016.
- A zenehallgatás útveszt i, értékálló népzenei hagyaték a XXI. században. In: Az élményszer óvodai zenehallgatás aktuális kérdései. Szerk.: Hovánszki Jánosné, Tamási László, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2016. 114-122p.

Nyilvántartási szám: DEENK/280/2016.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Dulainé Madarász Annamária
Neptun kód: T6WA46
Doktori Iskola: Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10036869

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészek (1)

1. **Dulainé Madarász, A.:** A zene helye és szerepe a kalotaszegi magyarság társadalmi életében.
In: Válogatott tanulmányok II.. Szerk.: Kissné Korbuly Katalin, Debreceni Egyetem
Hajdúböszörményi Pedagógiai Főiskolai Kar, Hajdúböszörmény, 169-177, 2005. ISBN:
9632109074

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

2. **Dulainé Madarász, A.:** Beszámoló a szászfenesi zenei hagyatékról.
Zeneszó. 7, 17-18, 2012. ISSN: 1215-0436.
3. **Dulainé Madarász, A.:** Zenei hagyatékok Szászfenesről: az 1983-as és 1986-os gyűjtésű szászfenesi zenei anyag bemutatása.
Nyházi. Jósza András Múz. évkv. 54, 301-313, 2012. ISSN: 0547-0196.

Magyar nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (4)

4. **Dulainé Madarász, A.:** Az 1986-os szászfenesi népzenei gyűjtésről.
Művelődés. 8, 31, 2011. ISSN: 1221-8693.
5. **Dulainé Madarász, A.:** Muza Mózes szászfenesi zenész.
Művelődés. 7, 31, 2011. ISSN: 1221-8693.
6. **Dulainé Madarász, A.:** Szászfenesi keserves dallam.
Művelődés. 6, 30-31, 2011. ISSN: 1221-8693.
7. **Dulainé Madarász, A.:** Szászfenesi hajnali.
Művelődés. 2, 30-31, 2010. ISSN: 1221-8693.

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (3)

8. **Dulainé Madarász, A.:** A magyar falu tagozódása - a zenészek társadalmi helyzete: Szászfenesi cigányzenészek.
In: Multikulturális műhely : tanulmányok 4.. Szerk.: Bocsi Veronika, Lácza Magdolna, Kolonel D Kft. ; Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar Esélyteremtő és Tehetségfejlesztő Műhely, Hajdúböszörmény, 17-21, 2016. ISBN: 9789631261981
9. **Dulainé Madarász, A.:** A népzenei lejegyzés és a hangszeres népzenei anyag elemzésének problematikája.
In: A DEGYFK kutatóműhelyeinek szerepe a társadalmi innováció elősegítésében. Szerk.: Lácza Magdolna, Hovánszki Jánosné, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, "Közlésre elfogadva", [29], 2016.
10. **Dulainé Madarász, A.:** A zenehallgatás útvesztői: értékálló népzenei hagyaték a XXI. században.
In: Az élményszerű óvodai zenehallgatás aktuális kérdései. Szerk.: Hovánszki Jánosné, Tamási László, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 114-122, 2016. ISBN: 9789633185827

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2016.10.18.

